

tet i partier og faglige organisationer harmonerer ikke med de anvendte tabeller; aktiviteten er betydeligt højere i de faglige organisationer end i partierne (s. 123-24). Påstanden om, at partierne søger at undergrave græsrodsbevægelserne ved at kontrollere dem, er måske rigtig, men tabel 16 (s. 152) viser det ikke.

Det er i øvrigt relevant at kommentere bogens anvendelse af figurer og tabeller. På ca. 140 sider er der 17 tabeller og 64 figurer, i gennemsnit mere end én på hvert opslag. De er uden tvivl tænkt som et pædagogisk redskab, men det er for meget. En række af de i bogstaveligste forstand grå kasser er yderst relevante, om end de ikke altid kommenteres udtømmende. Andre er simpelthen ikke nødvendige, slet ikke ud fra en pædagogisk betragtning: nogle er for svære, for eksempel figur 41 og 45, andre er ganske enkelt overflødige, for eksempel figur 5, 18 og 26. Alt for mange tabeller og figurer er således blot »tegninger« af, hvad teksten har sagt ligeså. De kunne med fordel være fjernet til gavn for mere tekst.

Bogen er skrevet i et letlæseligt sprog, om end forfatteren enkelte steder bruger lovlig »smarte« formuleringer. Derimod kunne der mageligt være læst korrektur endnu en gang. Selv om fejlene generelt ikke er af stor betydning, er det sløset at skrive, at VS blev dannet i 1969, når det var i 1967, at partiadfærdsteoretikeren Anthony Downs omtales som Down, og at den tidligere statsminister J. O. Krag bliver til Kragh. Disse ting burde og kunne forlaget have rettet.

Forlaget burde også inden udgivelsen have sørget for tilladelse til at gengive de mange tabeller og figurer, der er hentet direkte fra andre bøger eller tidsskrifter. For Forlaget POLITICA drejer det sig om 8 stk. Tilsvarende burde forfatteren have været mere omhyggelig med kildeangivelsen til figur 34 (s. 90); kilden er nemlig ikke en af forfatterens tidligere bøger, men tidsskriftet POLITICA (1979, nr. 4, s. 45). Produktionen af bogen synes at være gået lidt for stærkt.

Sammenfattende sætter bogen sig mellem flere stole. Det gælder især den konkrete samfundsanalyse, hvor det desværre er den marxistiske analyse, der falder hårdest på jorden. Men det gælder også delvis det »pædagogiske design«, hvor de mange tabeller ikke altid virker opklarende eller æggende til en diskussion – helt bortset fra, at de tager for meget plads. Jeg tror, resultatet havde været mere frugtbart, hvis bogen enten havde koncentreret sig om et enkelt område – sociologi eller politik – eller havde grebet den marxistiske analyse anderledes an.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab

John Peter Andersen, *Agent Provocateur. Et etisk og juridisk problem*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 1986, 153 s., 170,00 kr.; Jørgen Vestergaard (red.), *Sociale uroligheder – politi og politik*, Holte: forlaget SOCPOL, 1986, 319 s., 130,00 kr.

I de seneste år har der været en kraftig stigning i den offentlige diskussion om politiet, dets rolle, opbygning, behandling og handlinger. Disse to bøger behandler to af de emner, der har været hyppigst diskuteret: agent provocateur og tilsva-

tet i partier og faglige organisationer harmonerer ikke med de anvendte tabeller; aktiviteten er betydeligt højere i de faglige organisationer end i partierne (s. 123-24). Påstanden om, at partierne søger at undergrave græsrodsbevægelserne ved at kontrollere dem, er måske rigtig, men tabel 16 (s. 152) viser det ikke.

Det er i øvrigt relevant at kommentere bogens anvendelse af figurer og tabeller. På ca. 140 sider er der 17 tabeller og 64 figurer, i gennemsnit mere end én på hvert opslag. De er uden tvivl tænkt som et pædagogisk redskab, men det er for meget. En række af de i bogstaveligste forstand grå kasser er yderst relevante, om end de ikke altid kommenteres udtømmende. Andre er simpelthen ikke nødvendige, slet ikke ud fra en pædagogisk betragtning: nogle er for svære, for eksempel figur 41 og 45, andre er ganske enkelt overflødige, for eksempel figur 5, 18 og 26. Alt for mange tabeller og figurer er således blot »tegninger« af, hvad teksten har sagt ligeså. De kunne med fordel være fjernet til gavn for mere tekst.

Bogen er skrevet i et letlæseligt sprog, om end forfatteren enkelte steder bruger lovlig »smarte« formuleringer. Derimod kunne der mageligt være læst korrektur endnu en gang. Selv om fejlene generelt ikke er af stor betydning, er det sløset at skrive, at VS blev dannet i 1969, når det var i 1967, at partiadfærdsteoretikeren Anthony Downs omtales som Down, og at den tidligere statsminister J. O. Krag bliver til Kragh. Disse ting burde og kunne forlaget have rettet.

Forlaget burde også inden udgivelsen have sørget for tilladelse til at gengive de mange tabeller og figurer, der er hentet direkte fra andre bøger eller tidsskrifter. For Forlaget POLITICA drejer det sig om 8 stk. Tilsvarende burde forfatteren have været mere omhyggelig med kildeangivelsen til figur 34 (s. 90); kilden er nemlig ikke en af forfatterens tidligere bøger, men tidsskriftet POLITICA (1979, nr. 4, s. 45). Produktionen af bogen synes at være gået lidt for stærkt.

Sammenfattende sætter bogen sig mellem flere stole. Det gælder især den konkrete samfundsanalyse, hvor det desværre er den marxistiske analyse, der falder hårdest på jorden. Men det gælder også delvis det »pædagogiske design«, hvor de mange tabeller ikke altid virker opklarende eller æggende til en diskussion – helt bortset fra, at de tager for meget plads. Jeg tror, resultatet havde været mere frugtbart, hvis bogen enten havde koncentreret sig om et enkelt område – sociologi eller politik – eller havde grebet den marxistiske analyse anderledes an.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab

John Peter Andersen, *Agent Provocateur. Et etisk og juridisk problem*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 1986, 153 s., 170,00 kr.; Jørgen Vestergaard (red.), *Sociale uroligheder – politi og politik*, Holte: forlaget SOCPOL, 1986, 319 s., 130,00 kr.

I de seneste år har der været en kraftig stigning i den offentlige diskussion om politiet, dets rolle, opbygning, behandling og handlinger. Disse to bøger behandler to af de emner, der har været hyppigst diskuteret: agent provocateur og tilsva-

rende teknikker, der anvendes af politiet i opklaringsøjemed, og politiets fysiske magtanvendelser over for demonstranter, det være sig strejkende eller blokadevagter eller unge boligaktionerende BZere.

De to bøger er meget forskellige og har forskellige formål. John Peter Andersens bog er, som undertitlen også siger, en redegørelse for et etisk og juridisk problem: nemlig politiets anvendelse af agent provocateur'er, dvs. personer, der fremkalder lovovertrædelser med det formål at afsløre gerningsmanden som forbryder. Teknikken er velkendt af alle, der ser amerikanske TV-krimier, men er også i stigende grad blevet anvendt i Danmark, ikke mindst i forbindelse med narosager. John Peter Andersen gennemgår meget omhyggeligt begrebet agent provocateur og når efterhånden frem til en definition, der er betydeligt mere nuanceret, end den, der er skitseret ovenfor.

Formålet med bogen er at levere stof til en faglig diskussion mellem jurister om fænomenet agent provocateur, og i den forbindelse rejses mange væsentlige spørgsmål, som også kendes fra debatten: Skal agenten straffes, hvis han udfører ulovlige handlinger i sine bestræbelser på at få gerningsmanden til at udføre ulovlige handlinger? Under hvilke omstændigheder kan man tillade agent provocateur'er og hvornår ikke? Forfatterens detaljerede, velargumenterede diskussion skal ikke refereres her. Vigtigt er desuden, at forfatteren sammenligner agent provocateur-teknikken med andre beslægtede opklaringsteknikker, blandt andet lokkeduer, taktisk udskudt politiindgriben (dvs. at politiet venter med at gribe ind til en forbrydelse er begået til trods for, at politiet havde mulighed for at standse forbryderen før) meddelervirksomhed og infiltration.

Forfatteren har en meget klagørende analyse af disse teknikker. Det er en analyse, hvis målgruppe er jurister, der beskæftiger sig med strafferet og politiets forhold. Bogen er et væsentligt bidrag til vurderingen af de nævnte efterforsknings-teknikker, ja, den er vel det første større systematiske værk om disse forhold på dansk. Men til trods for, at bogen er meget velskrevet og letlæst, er det en bog for fagfolk. Nok en debatbog, men ikke en, der sigter mod offentligheden.

Offentligheden er imidlertid målgruppen for debatbogen om politiet og dets rolle i forbindelse med sociale uroligheder. Bogen er redigeret af Jørn Vestergaard, der har skrevet fyldige indledninger til de fire dele, bogen er organiseret i: faglige konflikter, storby-uro, demokratisk kontrol med politiet og fredelig konfliktløsning. Bogen er et produkt af arbejdet i en større gruppe, »Komiteen vedrørende politiets rolle i samfundet«, som blev stiftet i 1981. Medlemmer af komiteen er samfundsforskere og jurister, nogle forfattere og samfundsdebatører; men ved grundlæggelsen af komiteen har man også lagt vægt på at få medlemmer, der repræsenterede politiet og retsvæsenet. Medlemmer af komiteen har da også inkluderet to dommere og tre forsvarsadvokater, men fra politiets side har man såvel blandt ledende embedsmænd som i politiets organisationer været skeptiske. Der er dog to politimestre med i komiteen.

Forsøgene på at sammensætte en bred komité er naturligvis gjort, fordi man ønskede at have repræsentanter for dem, der først og fremmest kunne tænkes at stå for skud i komiteens arbejde, nemlig politiet. Det er derfor lidt skuffende, at det har kun været muligt at få to repræsentanter fra politiet med i komiteen.

Den holdning, der ligger bag sammensætningen af komiteen, afspejler sig også i redigeringen i bogen og i holdningen bag de enkelte artikler. Der gøres hele tiden forsøg på at være afbalanceret i kritikken af politiet. Gang på gang understreges politiets vanskelige arbejdsforhold, og der er til stadighed forsøg på at præsentere argumentationen i artiklerne, således at man ikke kommer i konflikt med politiet, men derimod åbner for en dialog. Man kan så kun håbe, at politiet og dets organisationer også opfatter bogen i den ånd, den så tydeligt er skrevet i.

Bogen er som nævnt struktureret ud fra politiets rolle i forskellige forbindelser: ved faglige konflikter, ved storby-uro og med forsøg på at vise eksempler på andre former for konfliktløsning end dem, der resulterer i vold. I et særligt afsnit præsenteres der analyser af politiet som organisation. Det havde måske været hensigtsmæssigt, hvis bogen var blevet redigeret ud fra nogle overordnede teoretiske antagelser om politiets rolle og ikke ud fra de enkelte problemområder, men – formentlig af hensyn til at skabe en debatbog – har man altså valgt en anden fremgangsmåde. I de følgende bemærkninger vil jeg imidlertid referere bogen ud fra en forestilling om, at det er frugtbart først at se på politiet som en organisation og dernæst at se på dets relationer til omverdenen, specielt dets rolle i forbindelse med forskellige aktioner.

Vi ved meget lidt om politiets interne opbygning og om politifolks holdninger. Erik Jenlar giver en interessant om end noget kortfattet analyse af dette. Han undersøger politietatsens opbygning og ledelse og viser, hvorledes politiarbejde adskiller sig fra andre forvaltningsudøvelser, specielt derved, at mange politiopgaver består af ikke-skriftlige handlinger, dvs. at politiets forvaltningsudøvelse ikke sætter sig klare spor. Dette vanskeliggør naturligvis en demokratisk kontrol af politiets arbejde, og det bliver værre, fordi politiet hemmeligholder oplysninger, som burde være offentlige. Et af bogens eksempler er, at pensumet på politiskolen er hemmeligt. Som det også siges i bogen: når selv *Grundbog for hærens menige* og i øvrigt mange andre publikationer fra forsvaret er offentligt tilgængelige, er det urimeligt, at man ikke kan få oplyst pensumet til politiuddannelsen. I samme forbindelse må man virkelig undre sig over, at uddannelsens almindelige eller samfundsrelaterede elementer er så ringe. Faget "samfundsorientering" er det lavest prioriterede fag med tre procent af undervisningstiden.

En del af kontrollen med politiet finder sted i lokalnævnene, men som det vises i en artikel af Jørn Vestergaard, fungerer lokalnævnene ikke godt nok i den forstand, at borgerne ofte ikke ved, hvor de skal henvende sig med klager, samt at lokalnævnene så godt som aldrig tager sager op uden politiets samtykke. På den baggrund foreslås oprettelse af et embede som politiombudsmand, hvilket ville kunne sikre en bedre demokratisk kontrol med politiet.

Bogens tyngdepunkt ligger på de aktiviteter, politiet udfører i forbindelse med forskellige typer af sociale uroligheder. Der er analyser af politiets rolle ved faglige og sociale konflikter, og bogen diskuterer grundigt forskellige synspunkter på, under hvilke omstændigheder politiet skal gribe ind og med hvilke midler. Jørgen Jepsens grundige historiske analyse peger på store variationer i politiets reaktioner fra en roligt afventende position til indgriben med fysiske magtmidler. I den forbindelse må man dele Jepsens påpegning af, at forskellige befolknings-

grupper mødes med forskellige reaktioner. De selvstændige erhvervsdrivende som fiskere og bønder mødes med betydeligt mindre håndfaste reaktioner fra politiets side end lønmodtagergrupper. Sådanne forskelle kan få kritikere til at hævde, at politiet reagerer politisk og ikke neutralt.

Afsnittet om storby-uro og politiets rolle er interessant specielt derved, at der her fremlægges forskellige forsøg på at analysere det samfund, som konflikterne er vokset frem i. I indledningen benytter Jørn Vestergaard lejligheden til at give en analyse af de unges situation og deres søgen efter frie rum, symbolsk såvel som fysisk, og han giver også en skitse til forståelse af urolighederne ud fra en analyse af "plansamfundet". En af aktivisterne fra Nørrebro Beboeraktion, Per Bregengaard, har også nogle forsøg på en mere samfundsmæssig analyse af årsagerne til urolighederne. Afsnittet indeholder desuden nogle meget veldokumenterede beskrivelser af konflikterne mellem befolkningen og politiet ved disse aktioner, og der sættes mange spørgsmålstejn ved det hensigtsmæssige i de mange konfrontationer. Politiets rolle må i den forbindelse give anledning til kritik.

Bogen afsluttes med forsøg på at indlede en dialog med ordensmagten om fredelige konfliktløsningsformer. Gennem forskellige eksempler vises, at det faktisk godt kan lade sig gøre. Her er det ikke alene politiet, men i mindst lige så høj grad de politisk ansvarlige myndigheder, der har en særlig forpligtelse til ikke at eskalere konflikter og hele tiden forsøge, om ikke problemerne kan løses ad ikke-voldelig vej. Der er næppe tvivl om, at politiet mange gange føler sig noget svigtet af politikere, som ikke udviser tilstrækkelig smidighed med det resultat, at der kan komme konflikter mellem aktionerende og politiet, som så politiet senere risikerer konflikt på.

Bogen om politiets rolle belyser altså mange aspekter af politiets virke i forbindelse med aktioner. Det er en letlæst bog med mange eksempler, og bogens illustrationer gør den også indbydende. Som debatbog er den vellykket, fordi den får rejst mange forskellige aspekter af politiets arbejde, og den har en fremragende dokumentation. Spørgsmålet er nu, om politiet vil gå ind i denne debat. Man må håbe, at den konstruktive dialog, som bogens forfattere og den komité, som de repræsenterer, har været interesseret i at få etableret, rent faktisk bliver startet. Det er i høj grad op til politiets ledelse. Politiet bør i den forbindelse gå mere aktivt ind i en diskussion med dets kritikere, så vi kan få en kvalificeret diskussion af politiet på linie med diskussionen af andre dele af den offentlige forvaltning.

Peter Gundelach
Institut for Statskundskab

Sten Berglund & Jan Åke Dellenbrant (red.), *Svensk partiregionalism*, Malmö: Liber Förlag, 1986, 239 s., 148,00 Skr.

Bogen er en række artikler, der søger at kortlægge og forklare dannelsen og udviklingen af partipolitiske geografiske regioner i Sverige i dette århundrede. Ifølge